

ԺԻՐԱՅՐ ՂԱՐԱԳՅՈՋՅԱՆ

Հայ-ռուսական (սլավոնական) համալսարանի իրավունքի և քաղաքականության ինստիտուտի քրեական և քրեական դատավարության իրավունքի ամբիոնի հայցորդ

ԹՄՐԱՍՈՒԹՅԱՆ, ԹՄՐԱՍԻՉՈՑՆԵՐԻ ԵՎ ՀՈԳԵՄԵՏ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԱՊՕՐԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ԶՐԵԱԲԱՆԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Հասարակության զարգացման ներկայիս տենդենցում սոցիալական միջավայրի բազմաթիվ բացասական գործոնների շարքում, թերևս, առավել վտանգավոր է թմրամոլությունը՝ որպես սոցիալական չարիք, ադետ համայն մարդկության:

Անձը, որ կանգնել է թմրամոլ դառնալու ճանապարհին, աստիճանաբար վերացնում է իր բոլոր բարոյական հատկանիշները, ձեռք է բերում հոգեկան խնդիրներ, կորցնում է ընկերներին, ընտանիքը, հարազատ մարդկանց, չի կարողանում ձեռք բերել մասնագիտություն կամ մոռանում է այն մասնագիտությունը, որին նախկինում տիրապետում էր, դառնում է գործազուրկ և ներգրավվում է հանցագործ միջավայր, բերում է բազմաթիվ դժբախտություններ իր ընտանիքին ու իրեն և ի վերջո աստիճանաբար ոչնչացնում է իր մարմինը, իր ուղեղը:

Հարկ է նշել, որ թմրամոլության առաջին հատկանիշները Հայաստանում առաջացել են նախորդ դարի քսանական թվականներին, սակայն շատ արագ դրանք լիկվիդացվեցին: Բասներորդ դարի 50-60-ական թվականներին իրականացվում էին կոնկրետ խիստ միջոցներ թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարում, ինչի արդյունքում այդ խնդիրը չունեք լայն տարածվածություն հասարակության մեջ: Չանգվածային լրատվության միջոցները օգնության եկան՝ վերացնելու թմրամոլության հետ կապված խնդիրները: Եվ միայն 60-ական թվականների վերջում պետական ներքին քաղաքականության մեղմացման արդյունքում նկատվում է թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության աճի տենդենց, ինչպես նաև թմրանյութային կախվածությունից տառապող անձանց թվի ավելացում:

Այսօր պարբերաբար ապօրինի թմրամիջոցներ գործածող անձանց թիվը Հայաստանի

Հանրապետությունում ոչ պաշտոնական տվյալներով անցնում է 30000-ի սահմանը: Պաշտոնական տվյալներով, բնականաբար, շատ ավելի փոքր է այդ ցուցանիշը, քանզի վիճակագրական տվյալները ամբողջովին չեն արտացոլում հասարակության մեջ ձևավորված իրական պատկերը: Գաղտնիք չէ, որ այս երևույթը օժտված է բարձր մակարդակի լատենտայնությամբ: Ինչպես իրավագիտորեն նշում է ռուս գիտնական Ա. Գրիշկոն օրենսդրի կողմից մինչ այժմ մշակված չեն էֆեկտիվ միջոցներ՝ հակազդելու անձանց թմրանյութերի ոչ բժշկական գործածմանը և այդ հողի վրա կատարվող իրավախախտումներին¹:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում նկատվում է թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության աճի տենդենց: Թմրամիջոցների չարաշահման աճի գործոնից զատ ավելանում է դրանց հետ կապված հանցավորությունը:

Թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ ծրագրի շրջանակներում Հայաստանում կազմվում է «Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության տարեկան հաշվետվություն»: Հարկ է նշել, որ այդ հաշվետվությունների որակը տարեցտարի բարելավվում է: Տվյալ հաշվետվությունները ունեն ոչ պակաս կարևոր նշանակություն, քանի որ ծանոթանալով դրանց՝ կառավարությունը ամբողջական պատկերացում է կազմում թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության ստեղծված վիճակի մասին և հնարավորություն է ստանում ընդունել կոնկրետ որոշումներ, հատկացնել անհրաժեշտ միջոցներ տվյալ երևույթի դեմ պայքարի արդյունավետության բարձրացման համար:

Հայաստանի Հանրապետության Ոստիկանության ԿՀԴՊ գլխավոր վարչությունը, համագործակցելով ոստիկանության ստորաբաժանումների

հետ, 2010 թվականի ընթացքում թմրամիջոցների, հոգեմետ նյութերի և դրանց պրեկուրսորների ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի ուղղությամբ ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում հայտնաբերել է 1524 հանցագործությունների և 296 իրավախախտումների դեպքեր (2009 թվականին համապատասխանաբար՝ 1238 և 130)²: Այսինքն՝ մեկ տարվա կտրվածքով գրանցվել է հանցագործությունների աճ շուրջ 23 տոկոսով:

Եթե 2006 թվականին թմրամիջոցների, հոգեմետ նյութերի և դրանց պրեկուրսորների հետ կապված բացահայտվել է 957 հանցագործություն, ապա 2010 թվականին այդ ցուցանիշը հասնում է 1524-ի: Հետաքրքրականն այն փաստն է, որ նման վիճակագրություն ֆիքսվել է այն պայմանների առկայության դեպքում, երբ 2008 թվականի մայիսին Հայաստանի Հանրապետությունում ապաքրեականացվել է թմրանյութերի գործածումը (ՀՀ Քր. օր. ի 271-րդ հոդված): Դժվար չէ գիտակցել, որ 2006 թվականի՝ թմրանյութերի և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության վիճակագրության մեջ արձանագրված հանցագործությունների զգալի մասը կազմում է հենց թմրանյութերի գործածումը: Այս եզրահանգումից ելնելով՝ կարելի է վստահությամբ նշել, որ 2006-2010թթ. ընկած ժամանակահատվածում թմրանյութերի և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործությունները կրկնակի ավելացել են:

Հետազոտության արդյունքները ցույց տվեցին, որ անբեկանելի փաստ է համարվում այն հանգամանքը, որ թմրամոլությունը և դրա հետ կապված հանցագործությունները ունեն աճի տենդենց տարեցտարի: Դա վկայում է այն մասին, որ թմրամոլության և թմրանյութերի հակազդման համար ձեռնարկվող միջոցները առայժմ այնքան էլ արդյունավետ չեն, որքան ցանկալի կլինեն³: Թմրամոլության դինամիկայի վերաբերյալ նման կարծիք հայտնեց նաև լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ ՀՀ Առողջապահության նախարարության նարկոլոգիական կլինիկայի ղեկավար Պետրոս Մեմերճյանը. «...Հայաստանում գրանցված թմրամոլները 3833-ն են: Հայաստանում կա թմրամիջոցների օգտագործման սարսափելի մեծ աճ՝ ամեն տարի մոտավորապես 50 %-ով»: Պետրոս Մեմերճյանը ավելացրեց նաև, որ, համամետելով այլ երկրների հետ, Հայաստանը գտնվում է բարենպաստ

վիճակում ամբողջ աշխարհում, թեև մեզ աճն անհագստացնում է:

Հարկ ենք համարում նաև ուշադրություն դարձնել ոչ պակաս կարևոր երևույթի վրա, այն է՝ թմրամոլության և թմրանյութերի հետ կապված հակաիրավաչափ վարքագծի կառուցվածքի մեջ բացահայտված հանցագործությունների և իրավախախտումների հարաբերակցությունը զգալի բարձր է: Թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի վերաբերյալ բացահայտված վարչական իրավախախտումների փոքր քանակությունը չի համապատասխանում իրականությանը: Դա խոսում է վարչական նորմերի անարդյունավետության մասին, որոնց միջոցով հնարավոր է ավելի որակյալ դիմակայել թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառությանը:

Այս տեսակի հանցավորության վիճակագրական վերլուծությունը անչափ կարևոր է, քանզի հնարավորություն է տալիս արտացոլել ստեղծված իրավիճակը, ցույց տալ առկա խնդիրները թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության կասեցման համար, մշակել դրանք հաղթահարելու ուղիները:

Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության զարգացման տենդենցի հարցը լուծելիս պետք է հաշվի առնել այն գործոնը, որ թմրամիջոցների իրացմամբ զբաղվող քրեական կառույցները ստանում են գերշահույթ՝ որպես իրենց քրեական գործունեության արդյունք: Իրացումը ընդլայնելու և զարգացնելու պրոցեսով տարված՝ նրանք օգտագործում են բոլոր հնարավոր միջոցները՝ քարոզչությունը երիտասարդության շրջանում, բռնի մեթոդները, ինչպես նաև բարձր վարձատրությամբ ուղղորդված և օգտվելով սոցիալական բարդ վիճակից տարածաշրջանում՝ որոշակի կատեգորիայի մարդկանց գրավելը որպես տարածողների, որոնք հետագայում վերածվում են գործածողների, կամ տեղի է ունենում հակառակը, երբ գործածողը վերածվում է իրացնողի:

Ուսումնասիրությունների մեծ մասը ցույց է տալիս, որ մինչև թմրամիջոցներ գործածել սկսելը բազմաթիվ անձինք հանցագործություններ չէին կատարում: Դա պայմանավորված է նրանով, որ թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի գործածման սկիզբը համընկնում է անձի քրեական ակտիվության զարգացման հետ:

Բացի այդ՝ թմրամիջոցներ գործածող անձը մշտապես չափաբաժնի ավելացման կարիք է

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

զգում, և քանի որ թմրամիջոցները Հայաստանի «սև» շուկայում խիստ թանկ արժեն, ապա այդ գործոնը նույնպես պետք է ներառել այն հիմնական հանգամանքների թվում, որոնք խթանում են թմրամոլության կախվածությունից տառապող անձանց նոր հանցագործություններ կատարել⁴ :

Այս տեսակ հանցավոր գործունեության առանձնահատկությունները հաշվի առնելով՝ օպերատիվ աշխատակիցները առաջնահերթ ուշադրություն պետք է դարձնեն օպերատիվ իրազեկության գործոնի վրա: Այս դեպքում, իրազեկություն ասելով, նկատի ունենք տեղեկատվության ամբողջությունը թմրեցնող հատկությամբ օժտված բույսերի կենտրոնացված աճելու վայրերի մասին, ստեղծվող և գործող հանցավոր խմբերի մասին, թմրամիջոցներ իրացնողների մասին, թմրամիջոցներ գործածող անձանց, ինչպես նաև գործածման հակված անձանց մասին, հանրապետության տարածք թմրամիջոցների հնարավոր ներթափանցման վայրերի մասին:

Բնակչության զգալի մասը, չունենալով հնարավորություն՝ հասնելու ցանկալի հաջողության, հուսահատությունից դրդված, ավելի ու ավելի հաճախակի է դիմում թմրանյութերի «օգնությանը» և հետզհետե ներգրավվում է թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցավորության մեջ:

Թմրամիջոցներն ու հոգեներգործուն նյութերը ներթափանցում են ազատագրկման ձևով պատիժ կրողների վայրեր նույնպես՝ բնականաբար որոշակի պարզավճարի նախապայմանով: ՀՀ Արդարադատության նախարարության պենիտենցիար համակարգի աշխատակիցները պարզատրության պայմանով թմրամիջոցներ են անցկացնում քրեակատարողական հիմնարկներ. հանցագործները չեն կարող աճեցնել ափիոնային

կակաչ կամ արտադրել սինթետիկ թմրամիջոցներ կալանավայրերում: Կանոնավոր կերպով ավելանում է թմրանյութային կախվածություն ունեցող անձանց թիվը կալանավայրերում: Ընդ որում պետք է հետևություն անել, որ այդ թվաքանակը ավելանում է ոչ միայն նոր դատապարտյալների շնորհիվ, այլ նաև այն անձանց, ովքեր սկսել են գործածել թմրամիջոցներ կալանավայրերում, ինչը իր հերթին անհնարին է դարձնում պատժի նպատակներից մեկին հասնելուն՝ դատապարտյալի ուղղմանը:

Ամփոփելով՝ կցանկանալինք նշել, որ փորձագետների ճնշող մեծամասնության կարծիքով թմրամիջոցների հանցավոր շրջանառությունը աչքի է ընկնում հիպերլատենտայնությամբ: Այսինքն՝ համապատասխան տեսակի չգրանցված հանցագործությունների ծավալը գերազանցում է ավելի քան մեկ կարգով գրանցված հանցագործությունների ծավալի հարաբերակցությամբ:

Համաձայն մեր կարծիքի՝ վերը նշված թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության և դրանց չարաշահումների դետերմինանտները սերտ կապված են իրար հետ, և միայն դրանց համալիր ուսումնասիրությունը հնարավորություն կտա ստեղծել արդյունավետ միջոցներ՝ ուղղված թմրահանցավորության կանխարգելմանը:

Թմրամոլության դեմ պայքարը կամ թմրամոլության կանխարգելումը հիմնված է բազմաթիվ տեսչությունների փոխհամագործակցության վրա: Եվ եթե կա համագործակցություն, ընդհանուր ըմբռնումը խնդրի, ապա այն բերում է դրական արդյունքների: Այստեղ չկա փորձ, որը կարող է լուծել բոլոր խնդիրները միանգամից և արմատախիլ անել թմրամոլությունը միանգամից:

¹ Տե՛ս Գրիշկո Ա.Յա. «Թմրանյութերի հանցավոր շրջանառությունը»: Քրեաբանություն/ Ընդհ. խմբակց. Դոկտոլա Ա.Ի. 2002թ.

² Տե՛ս Баулин Ю.В. “Криминализация незаконного оборота наркотических средств как одно из направлений уголовной политики государства”, 2006г..

³ Տե՛ս Кобец П.Н. “Анализ отдельных проблем в области противодействия наркобизнесу”.

⁴ Տե՛ս ՀՀ Ոստիկանության պաշտոնական կայքէջ, www.police.am

Գրականության ցանկ

1. Գրիշկո Ա.Յա. «Թմրանյութերի հանցավոր շրջանառությունը»: Քրեաբանություն/ Ընդհ. խմբակց. Դոկտոլա Ա.Ի. 2002թ.

2. Баулин Ю.В. “Криминализация незаконного оборота наркотических средств как одно из направлений уголовной политики государства”, 2006г..
3. Кобец П.Н. “Анализ отдельных проблем в области противодействия наркобизнесу”
4. Антонян Ю.М. “Борьба с незаконным оборотом наркотиков”, 1993г..
5. ՀՀ Սառիկաճարձանի պաշտոնական կայքէջ, www.police.am
6. Гасанов Э.Г. “Борьба с наркотической преступностью”, 2000г..
7. Авакян Р.О. “Наркомания и методы борьбы с нею”.

РЕЗЮМЕ

Криминологическая характеристика наркомании, незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ

В данной статье автор представил данные, полученные в результате исследования состояния незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ, анализировал существующую криминологическую картину страны. Не представляет сомнений, а даже беспокоит, существенные объемы распространения наркомании и незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ, которые регистрируют динамический рост из года в год.

SUMMARY

Criminological characteristics of drug addiction, illegal traffic of narcotic drugs and psychotropic substances

The author presented the data obtained from the study of the state of illegal trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances, analyzed the current criminological picture of the country. Presents no doubt, and even bothers, significant volumes of drug abuse and illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances, which register dynamic growth from year to year.